

«НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА» В ПОСТУПІ ДО ЦІННОСТЕЙ

Програма

Програму рекомендовано до друку Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 6 від 02 липня 2018 р.).

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту модернізації змісту освіти МОН України (протокол № 22.1/10—3356 від 27 серпня 2018 р.).

Керівник програми: Бех Іван Дмитрович — дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України.

Авторський колектив:

Алексєєнко Тетяна Федорівна — доктор педагогічних наук, завідувач лабораторією соціальної педагогіки Інституту проблем виховання НАПН України
Журба Катерина Олександрівна — кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Кириленко Світлана Володимирівна — начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Кириченко Валентина Іванівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України

Корецька Леся Володимирівна — начальник відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту позашкільної освіти та виховної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Остапенко Олександр Іванович — кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторією фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України

Пруцакова Ольга Леонідівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України

Харченко Наталія Вікторівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Шкільна Ірина Миколаївна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Сучасні виклики виховання

Загальна соціокультурна ситуація, виклики щодо збереження цілісності й державності України, військова загроза, завдання консолідації суспільства, реформування системи освіти визначають нагальність підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища та допомоги школі в організації виховного процесу на основі інтеграції виховних зусиль суспільства, зокрема громади, а також до виховання базових соціальних цінностей суспільства і малих груп, соціально значущих якостей особистості, її компетентності і готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму.

Посилення тенденцій щодо зміцнення культури сили, грошей, маргіналізації підлітків за місцем проживання, ствердження асоціальних субкультур сприяє набуттю і накопиченню асоціального й протиправного досвіду в дітей, формування в них викривленого образу світу та актуалізує потребу формування в покоління, що підростає, гуманістичної та устійливої до маніпуляцій свідомості, моральних принципів, духовності.

Потребують нагального розв'язання проблеми захисту дитинства, провадження в освітній процес нової філософії виховання — соціально-педагогічної підтримки особистості як найбільш перспективної щодо нового осмислення ролі педагога в освітньому процесі та його взаємодії з учнями на етичних принципах і моральних імперативах. Основними завданнями соціально-педагогічної підтримки визначаються допомога учням у розвитку ціннісно орієнтованої активності, подоланні труднощів соціальної взаємодії, профілактика ризикованої поведінки, соціальний захист у складних життєвих ситуаціях.

Нова парадигма виховання полягає в розумінні дитини як суб'єкта і мети виховання, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, на підвищення виховного потенціалу освітнього середовища та проектування цілісного виховного простору. Превентивними заходами в роботі з дітьми визначаються: приділення особливої уваги формуванню ідентичності,

ВАЖЛИВО

Сучасні діти знаходяться в ситуації численних ризиків, спокус, негативних впливів (зокрема і через маніпулятивні технології деструктивного змісту ЗМК, мережі, різних видів рекламної продукції), дезорієнтації у вимогах і моделях поведінки, безцільового проведення позаурочного часу.

Складність сучасних виховних проблем потребує комплексного підходу у їх розв'язанні та розвитку соціально-педагогічної парадигми виховання. Основою нової парадигми, а відтак і основою виховання виступають особистість дитини, визнання її найвищою цінністю, орієнтація педагога на гуманні, демократичні принципи спільної із дитиною життєдіяльності, отже, генерація стратегії суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

основ духовності особистості, культури мислення і культури поведінки, профілактиці шкідливих звичок, ризикованої, девіантної і кримінальної поведінки, жорстокості й насилля в учнівському середовищі, різних видів залежностей.

Концепція Нової української школи пропонує виховний компонент змісту компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту». Закладені основні орієнтири компетентнісного виховання особистості учня можуть творчо наповнюватись конкретним змістом, з урахуванням особливостей функціонування закладу освіти, вікових та індивідуальних можливостей учнів, інших актуальних соціальних викликів.

Внутрішні та зовнішні виклики духовної безпеки

У вихованні нового покоління та формуванні духовної безпеки української нації доцільно виділити виклики: внутрішні і зовнішні.

Ключовим внутрішнім викликом духовної безпеки нації виступає національна самоідентифікація, яка втілюється в почуттях-цінностях — «Я — Українець», «Ми — Українці». Сутність цих почуттів-цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, роду в широкому розумінні цього слова. Особистість має прийняти історичну естафету вищих духовних надбань нації, жити і діяти на їх основі та примножувати їх з урахуванням викликів теперішнього часу.

Низький рівень цього фактору, коли не достатнє почуття єдиного національного роду, спричиняє недостатню консолідацію суспільства, низьку соціоцентрованість членів суспільства, за якої вони свідомо обмежують себе в суспільно значущих домаганнях, цілях, продуктивних способах удосконалення наявної соціокультурної ситуації, їхню переважну Его-орієнтованість із відповідними утилітарними цінностями, перебільшення ролі міжрегіональної самобутності.

У цьому сенсі означений фактор є системотвірним, і виховні зусилля повинні бути насамперед спрямовані на його оптимізацію. Серед зовнішніх викликів на увагу заслуговують нижчезазначені.

Ідеологічний фактор

Ідеологічний фактор, який ставить за мету забезпечити громадян України, зокрема молодь від впливу ідеології інших держав, зацікавлених у формуванні своїх прихильників та розхитуванні із середини політичної ситуації в Україні. У цьому зв'язку важливою вбачається своєчасне забезпечення їхніх ключових цінностей: здоров'я, сім'ї, кар'єрного зростання, матеріального достатку, індивідуально і суспільно значущої самореалізації. На сьогодні є потреба у тому, щоб повернути українській ідеології її власні: зміст,

потенціал, історію, пантеон героїв і визначних діячів, переосмислити досвід і визначити новітні завдання подальшого розвитку нації, держави, суспільства. Водночас слід зважати на те, що національна ідеологія формується разом із нацією, її духовним розвитком і становленням, що потребує уваги до виховного аспекту.

Ціннісна убезпеченість

Ціннісна убезпеченість є важливим складником духовної безпеки, оскільки від цього чинника значною мірою залежить цілісність українського суспільства. Конфлікт цінностей тоталітарного та демократичного спрямування спостерігається не лише на рівні різних поколінь, а й різних регіонів, що є причиною активного просування РФ політичних сил, лояльних до окупантів.

Тому за теперішніх умов важливою є активізація зусиль із підвищення духовного рівня української молоді, формування у неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства загалом. Те, чим керується окрема особистість у своїй поведінці, діях, добре висвітлює її глибинну сутність. Якщо особистість чи суспільство сповідує високі гуманістичні цінності, то цілі і засоби її досягнення також будуть досить високими і гуманними. Тільки так ми можемо досягнути поступового економічного, політичного й духовного піднесення нашої країни, оскільки ці сфери досить тісно переплетені і взаємозв'язані.

Релігійний фактор

Релігійний фактор нині є потужним засобом впливу на українську молодь, яка перебуває в пошуку абсолютних цінностей. На цьому тлі Церква Московського патріархату, виконуючи замовлення Кремля, через проповіді та Боже Слово пропагує цінності «русского мира», стимулює сепаратистські настрої, зневагу до української культури.

Спостерігається втрата єдності у православ'ї та прагнення України створити свою визнану помісну Церкву. Ці процеси породжують із боку МП посилення тиску на населення України, апелюючи до різних історичних, національно-культурних і політичних реалій. Відмінності в геополітичних орієнтаціях та інтересах церковників свідчить про їхню не стільки церковну, скільки політичну боротьбу за українську молодь.

Фактор історичної упередженості

Фактор історичної упередженості в зарубіжних і українських масмедіа завдає удару по духовній безпеці української молоді, оскільки переконує їх у меншовагартісності і вторинності української нації, її несамостійності, залежності від інших сильніших держав, які вирішують її долю. Тому сьогодні важливим

В А Ж Л И В О

Нова парадигма виховання полягає в розумінні дитини як суб'єкта і мети виховання, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, на підвищення виховного потенціалу освітнього середовища та проєктування цілісного виховного простору. Превентивними заходами в роботі з дітьми визначаються: приділення особливої уваги.

В А Ж Л И В О

За теперішніх умов важливою є активізація зусиль із підвищення духовного рівня української молоді, формування в неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства загалом.

бачиться об'єктивне висвітлення історії України та її популяризація, увага до української мови, яка досі не має належної державної підтримки. Водночас така міфотворчість спостерігається і в Україні, що можна пояснити бажанням відмовитися від застарілих ідеологічних концепцій на користь нових, які більше відповідають історичним реаліям.

Однак нині надзвичайно важливо дотримувати історичної правди. Усі спроби прикрасити історію свого народу, навіть із найкращих патріотичних міркувань, як показує світовий досвід, мають зворотний ефект. Урешті-решт історична неправда стає очевидною, що болісно б'є по престижу країни.

Фактор маніпулювання свідомістю

Фактор маніпулювання свідомістю активно здійснюється через засоби масової комунікації, різного роду інформаційні ресурси, які є потужним засобом впливу на молодь та використовуються різними країнами для впливу на неї, роздмухування сепаратистських настроїв, презирливого ставлення до своєї Батьківщини, її культурних здобутків. Ведення інформаційної війни Росією показало невміння протистояти російській агресії на інформаційному рівні, певну перевагу російськомовних ЗМК в Україні, використання неправдивої чи напівправдивої інформації для домінування та пропагування ідей «руського мира». Масована підміна національних архетипів масовою культурою є причиною відсутності стійких моральних цінностей, зорієнтованістю на ціннісно-примітивну субкультуру, збіднення власного духовного світу.

Фактор стану навколишнього середовища

Фактор стану навколишнього середовища (екологічний) — життя в епоху викликані антропогенною діяльністю глобальної екологічної кризи, що виявляється в постійному погіршенні стану природи і змінах клімату, забрудненні повітря, води, ґрунтів, накопиченні величезної кількості відходів, знищенні історичних лісових масивів, деградації земель, опустелюванні, втраті біорізноманіття є суттєвим чинником формування свідомості нового покоління, що в більшості своїй зростає в урбанізованих умовах.

Відірваність від природи, неврегульовані потреби в споживанні, у більшості споживацьке та практично-прагматичне ставлення до природи авторитетних дорослих, невміння і небажання поводитись екологічно безпечно має у своїй першопричині кризу духовну, кризу цінностей. Особистий і суспільний тиск на довкілля провокує екосистемні відповіді. Вони виявляються насамперед у погіршенні здоров'я громадян, міському та інших видах стресу, зростанні почуття невдоволеності, нещасності, рівня соціального смутку, що як здійснює вплив на спосіб життя, так і провокує агресію відносно як до природи, так і до членів групи та суспільства.

Фактор естетико-ціннісної спрямованості

Фактор естетико-ціннісної спрямованості є також складником духовної безпеки, оскільки різного роду естетичні викривлення та орієнтація щодо споживання масової культури є причиною втрати національної своєрідності, втрати цінності життя загалом. З огляду на те, що цей фактор має практичне втілення в культурному житті окремої людини, яка так чи так потребує духовного джерела, роль естетичного аспекту духовної безпеки у сучасних умовах зростає.

Фактор інформаційного впливу

Фактор інформаційного впливу стає дедалі потужнішим. Інформаційна війна з боку Російської Федерації загрожує деформацією ціннісних основ, морально-духовної єдності українського суспільства в боротьбі проти проросійських терористів на Сході країни. Це вимагає в секторі освіти підвищення ефективності національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання покоління, що підрастає, здатного до гідного захисту територіальної цілісності країни зі зброєю в руках.

Фактор цінності здоров'язбереження

Фактор цінності здоров'язбереження молоді — аспект духовної безпеки, оскільки компонента духовного здоров'я особистості є визначальною у формуванні здорового способу і стилю життя особистості, убезпечуючи її від ризиків втрати здоров'я через шкідливі звички, ведення нездорового способу життя тощо. Критичний стан здоров'я дітей і молоді України, актуалізує проблему формування здорового способу життя учнівської молоді, піднімаючи до рівня національної безпеки країни.

Проблеми, які потребують вирішення у вихованні:

- втрата смисложиттєвих дороговказів значною частиною старших поколінь, а отже, унеможливлення передачі позитивного соціального досвіду дітям і онукам;
- девальвація виховної функції школи на тлі поширення ставлення до школи як «освітньої послуги»; зниження цінності виховання в педагогічній свідомості;
- невідповідність, неадекватність змісту, форм, методів і засобів виховання новітнім умовам дорослішання нової особистості;
- дефіцит форм, методів, технологій виховної роботи щодо формування культури вибору світоглядних, моральних зразків, формування соціокультурної ідентичності учнів, потенціалу громадянської дії у дітей та молоді;

- брак системності та цілісності у вихованні учнів, фрагментарність наступності в організації виховної діяльності в закладах освіти;
- диктатний, авторитарний характер стосунків між учителями і дітьми, домінування вербальних методів виховання;
- стигматизація мислення фахівців, які здійснюють виховну діяльність, їх відданість моралізаторським, «залякувальними», «ізоляційним» методам і підходам;
- методична і технологічна невідповідність педагогічних працівників до здійснення інновацій; некоректне впровадження соціально-педагогічних технологій;
- низький рівень розвитку психолого-педагогічної компетентності частини вчителів через брак у закладах освіти системної методичної роботи з питань виховання;
- різновекторність виховних впливів і неузгодженість дій різних суб'єктів виховання (сім'ї, дитячих і молодіжних об'єднань, позашкільних закладів освіти, закладів культури, спорту, охорони здоров'я тощо) у створенні виховного середовища;
- низький рівень розвитку інфраструктури виховного процесу в школах, дефіцит ресурсного забезпечення;
- недосконалість системи моніторингу виховання, необґрунтованість критеріїв, показників, інструментарію оцінювання виховних результатів, переважання кількісної фіксації результатів виховання на противагу (на шкоду) їх якісному аналізу.

Виховання — це цілеспрямована діяльність, яка здійснюється в системі освіти, орієнтована на створення умов для розвитку духовності особистості, що зростає, на основі загальнолюдських і національних цінностей, надання допомоги в життєвому самовизначенні, громадянській і професійній компетентності та цілісній самореалізації.

Метою виховання є розвиток духовно-моральної особистості, здатної бути повноцінним суб'єктом суспільно значущих соціальних взаємин.

Засади сучасного виховання

Гуманізм — система ідей і поглядів на людину як на найбільшу соціальну цінність, створення умов для її повноцінного життя і психо-фізичного, духовного та соціального розвитку;

Дитиноцентризм — наскрізний принцип виховного процесу, що орієнтує на незаперечне визнання цінності в житті людини періоду дитинства, соціальні, вікові та індивідуальні потреби учня в освітньому процесі, його активну участь у шкільному житті та прийнятті рішень.

Холізм — виявляється в єдності навчання, виховання та розвитку. Єдності цілей виховання. Узгодження підходів у вихованні особистості дитини в школі, сім'ї та позашкільному закладі освіти.

Нормативна база виховання

Конституція України;

Конвенція про права дитини (ратифікована Постановою ВР від 27.02.91 № 789—XII);

Закони України:

- «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145—VIII;
- «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402—III;
- «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40—IV;
- «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629—IV;
- «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» від 06.07.2010 № 2442—VI;
- «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 № 3715—VI;
- «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 № 3739—VI;
- «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» від 09.04.2015 № 314—VIII;
- «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939—1945 років» від 09.04.2015 № 315—VIII;
- «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 № 317—VIII;
- «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229—VIII;

А також: Концепція Нової української школи (2016), Глобальна програма дій з освіти в інтересах сталого розвитку (ЮНЕСКО, 2014), Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016—2020 роки, Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і учнівської молоді, Загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 р.», Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності у загальноосвітніх навчальних закладах (2017), Концепція екологічної освіти України.

Патріотизм — особливе, тобто безумовне і високосмислове почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе. Базовими складниками почуття патріотизму є: любов до Батьківщини, народу, родини; діяльнісна відданість Батьківщині; суспільно значуща цілеспрямованість; гуманістична моральність; готовність до самопожертви; почуття власної гідності.

Повага — виявляється в повазі до особистості учня, незалежно від його віку, статусу та національної належності, дотримання його прав і свобод; недопустимість приниження честі та гідності, фізичного або психічного насильства, дискримінації за будь-якими ознаками. Орієнтує на взаємоповагу педагогів, учнів, батьків.

Рівність — визнання унікальності кожної дитини, зокрема і з особливими потребами; недопустимість дискримінації дітей, зокрема й через формулювання неадекватних вимог до їхніх досягнень; допомога дітям і їхнім батькам у розкритті та реалізації здібностей і талантів дитини; визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіру між партнерами організації освітнього процесу.

Діалогічність — налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії та спілкування між учасниками виховного процесу; створення умов в освітньому середовищі для налагодження порозуміння, самовираження, вільного висловлювання і можливості бути почутим; узгоджене розв'язання виховних проблем і досягнення виховних цілей.

Проектування цілісного виховного простору. Передбачає розвиток соціально-педагогічної парадигми виховання, використання у практиці виховання форм і соціально-педагогічних технологій, що сприяють: профілактиці негативних соціальних явищ (наркоманії, девіантної, суїцидальної поведінки, поширенню ВІЛ/СНІДу, злочинності та інше), утвердженню здорового способу життя; підтримці особистісного розвитку; оптимізації взаємодії групи й особистості; формуванню толерантності, патріотизму, інших базових соціальних цінностей, соціально значущих якостей; створенню сприятливого для життя і діяльності довкілля; розгортання добродійності (тобто волонтерства) тощо. Соціально-педагогічна парадигма виховання вибудовується навколо соціально значущих цілей і цінностей, та тих концептуальних ідей, можливих механізмів їх реалізації, що стратегічно працюватимуть на цілісний підхід у подоланні негативних соціальних явищ, активізацію громади у цьому процесі, пошук та впровадження інновацій, що передбачають необхідний позитивний соціальний ефект.

Соціально-педагогічна солідарність. Орієнтує на згуртування, солідарну єдність суспільства навколо соціально значущої мети виховання способом інтеграції виховних сил суспільства в побудові цілісного виховного простору та вибудовування стратегії і тактики педагогічно доцільної взаємодії громадянського суспільства і владних структур у розв'язанні актуальних соціально-педагогічних проблем і задач на основі співпадіння особистісних, суспільних і державних інтересів у вихованні нових поколінь.

Наукові підходи до сучасного виховання

Особистісно орієнтований методологічний підхід спирається на синтез встановлених психологічною та педагогічною наукою закономірності функціонування та розвитку особистості дитини в закладах загальної середньої освіти та розкриває особливості формування моральної самосвідомості дітей цього віку, особистісні трансформації, пов'язані з визначенням і вибором моральних цінностей.

Особистісно орієнтований підхід забезпечує право особистості на вільний вибір тих чи інших духовно-моральних цінностей, вироблення власної ціннісної позиції, та можливість у достойній для неї практичного втілення, долаючи дисгармонію у різноманітних життєвих ситуаціях та стверджуючись у моральному досвіді, поведінці, спілкуванні, діяльності.

Особистісно орієнтований підхід дозволяє зосередити увагу педагога на особистості дитини, її власному моральному досвіді, внутрішньому світі, що сприяє розкриттю творчого потенціалу вихованців, їхніх кращих моральних якостей, утверджує свободу морального вибору, а також протистоїть усередненню чи нівелюванню особистості.

Особистісно орієнтований підхід не обмежується лише виховними впливами на дитину, а будується на міжособистісній комунікації (діалогові) вихователя і вихованця і передбачає відповідність моральних завдань, які стоять перед дитиною її віковим особливостям, моральному і життєвому досвіду у з'ясуванні для себе смислу життя і найважливіших цінностей.

Аксіологічний підхід у взаємозв'язку з гуманістичним та особистісно орієнтованим методологічними підходами відіграє важливу роль у практичному і теоретичному осягненні особистістю моральних цінностей та усвідомленню їх можливостей у задоволенні моральних і духовних потреб. Згідно з аксіологічним підходом моральні цінності не можуть існувати

Вибір у межах особистісно орієнтованого виховання гуманної поведінкової тактики сприяє створенню єдиного емоційно-чуттєвого діапазону вихователя і вихованця як умови самотворення й набуття власної відповідальної свободи дитиною.

поза людиною і без людини, а виступають результатом її життєдіяльності, духовно-моральним надбанням. Рефлексія є неодмінною умовою усвідомлення власного вибору моральних цінностей та права іншого на такий вибір. Моральні цінності не можуть нав'язуватись особистості, оскільки вони є індивідуальними, такими якими їх бачить і розуміє сама особистість, як інтерпретує, виходячи з власного життєвого і морального досвіду, яким чином визначає життєві пріоритети.

Виховання дітей у закладах загальної середньої освіти не може здійснюватись спонтанно, а потребує врахування викликів часу та потреб самої особистості в цьому контексті.

Середовищний підхід розкривається в контексті виховного потенціалу освітнього середовища, в особливостях психологічного мікроклімату, полікультурному змісті шкільного виховання як співбуття і співдіяльності, міжособистісної взаємодії учнів і педагогів різних національностей і етносів, вивчення культури різних народів, толерантного ставлення до її носіїв та ґрунтується на комплексі науково-філософських уявлень про те, чим є особистість і середовище оскільки вони пов'язані між собою.

Цей підхід ураховує, що в результаті взаємодії середовища й особистості постає спосіб її життя, основні риси якого обумовлюються умовами середовища. Він тлумачить середовище як засіб виховання і як технологію опосередкованого управління (через середовище) процесом формування і розвитку особистості підлітка.

Прагнення педагогів віднайти шляхи гармонізації відносин, пом'якшення впливу кризових факторів і способи залучення учнів до соціально значущої спільної діяльності втілюються у педагогізації середовища, інтеграції виховних впливів значущих дорослих і референтних однолітків, посиленні його превентивності.

Превентивний складник виховного середовища закладу освіти забезпечується упорядкуванням сукупності організаційно-педагогічних умов, взаємодія й інтеграція яких забезпечує соціально-правову підтримку розкриття внутрішнього потенціалу, духовного розвитку і самореалізації особистості; сприяє виробленню нею ціннісного ставлення до себе, природи і суспільства; зменшує негативні впливи соціуму на дитину.

Компетентнісний підхід забезпечує використання набутих особистістю духовно-моральних цінностей у відповідній практико-орієнтованій поведінці (у системі вчинків), гуманістичному спілкуванні, душевно-продуктивних та емоційних контактах.

Компетентнісний підхід сприяє поєднанню та інтегруванню теорії і практики в осягненні дітьми моральних і життєвих цінностей, здатність застосовувати отримані знання в різних життєвих ситуаціях, використанню сучасних педагогічних технологій.

Основні принципи виховання духовно-моральних цінностей:

- гуманістичний принцип, що полягає у визнанні людини найвищою цінністю, розумінні дитини, доброзичливому ставленні до неї, довірі, прийнятті дитини такою, якою вона є, зміні її поведінки через позитив;
- індивідуальний принцип утверджує унікальність і неповторність кожної дитини, визначає її інтереси, потреби в житті;
- альтруїстичний принцип виявляється в безкорисливій любові і турботі про іншу людину;
- принцип неперервності, який характеризує процес виховання як такий, що триває протягом усього життя людини;
- принцип цілісності за яким консолідує зусилля всіх суб'єктів виховання в одну систему;
- принцип наступності, що забезпечує передачу із покоління в покоління досвіду засвоєння гуманістичних цінностей, які є базисом виховання і розвитку дитячої особистості;
- принцип культуровідповідності за яким здійснюється виховання гуманістичних цінностей відповідно до культурних умов суспільства;
- принцип природовідповідності, тобто виховання дітей із урахуванням їх індивідуальних особливостей, темпераменту, якостей, нахилів, здібностей, вікових особливостей, природних умов, соціального оточення, народних традицій тощо;
- принцип педагогічної компетентності, що полягає у доцільному використанні педагогічних форм, методів, доборів змісту, педагогічній тактовності;
- принцип стимулювання визначається вірою у сили і здібності дитини, її здатність досягти високих результатів, заохочення до самоорганізації, самовиховання і самовдосконалення;
- принцип життєвої творчої самодіяльності передбачає становлення особистості учня як творця свого життя, який здатен приймати особисті рішення, і нести за них відповідальність, повноцінно жити й активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно і гнучко реагувати на соціальні зміни;

Гідність виражає уявлення про цінність кожного індивіда, який або реалізував себе, або може реалізувати в майбутньому. Гідність функціонує як внутрішня умова діяльного ставлення до дійсності, тоді як самоповага виключає бездіяльність.

- принцип оздоровчої спрямованості визначає здоров'язбережувальні компетентності як основи формування в учнів закладів освіти відповідального ставлення до власного здоров'я;
- соціально-педагогічне партнерство як оптимізація спільної діяльності на основі діалогової взаємодії і узгодженої співпраці між різними соціальними інститутами у соціальному захисті, супроводі, соціально-педагогічній підтримці вразливих категорій сімей та дітей, інших цільових груп; координація дій педагогічних, виробничих колективів, сім'ї, громадськості з питань навчання і виховання дітей, підтримки формальної, неформальної та інформальної видів освіти, а також різних форм освіти: інституційної (очна, заочна, дистанційна, мережева) та індивідуальної (екстернатна, сімейна, педагогічний патронаж, на робочому місці);
- міжсекторальна взаємодія розкривається як регулярні спільні заходи організацій громадянського суспільства і владних структур у побудові загальнонаціональної системи виховання, реагуванні на глобалізаційні виклики, подоланні складних соціально-педагогічних явищ; як спільне здійснення соціально важливих програм; підтримка кращих соціально-педагогічних ініціатив; як участь громадськості у формуванні та реалізації державної сімейної та молодіжної політики.

Базові моральні цінності сучасного виховання

Моральні цінності є інтегративним, стрижневим утворенням у ціннісному ставленні людини до себе та інших, ознаками якого є спрямованість на прояв в учнів власної гідності, поваги до інших та відповідальності за вчинки у своєму житті, готовність здійснювати моральний вибір та керуватися ним у повсякденній діяльності й спілкуванні.

Базовими духовно-моральними цінностями визначені — ЛЮБОВ, ПОВАГА ДО ІНШИХ, ГІДНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, СОВІСТЬ, СВОБОДА, ТОЛЕРАНТНІСТЬ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, РІВНОПРАВ'Я, ІНІЦІАТИВНІСТЬ.

Любов виступає основою сучасного виховання, стрижнем людського життя, критерієм затребуваності, визначаючи його сутність і сенс. Надзвичайної ваги любов набуває в кризові періоди життя особистості, визначаючи її життєвий вибір: самотворення чи саморуйнування. У підлітковому та старшому шкільному віці любов є життєвим пріоритетом, що визначає ідеали, цілі і духовні шукання дітей цього віку.

У вихованні виділяються такі типи любові:

- любов до батьків (до дітей). Любов до дітей виступає умовою повноцінного виховання, розвитку і саморозвитку дитини в сім'ї, внутрішньою духовною потребою незалежно від її віку, що має поєднуватися з розумною вимогливістю до неї. Синівська і дочірня любов базується на родинних почуттях і є відповіддю на тепле і дбайливе ставлення до дітей, піклування, виховання;

- любов до Батьківщини, народу є важливою складовою світогляду і виявляються у патріотизмі, сформованості національної гідності, національно-культурної ідентичності, прив'язаності до своєї малої і великої Вітчизни;
- любов до себе (підкування та збереження власного життя і ствердження власної індивідуальності, здатності протистояти маніпулюванням чи прагненням якимось чином використовувати себе).

Повага до інших виявляється в прагненні бути порядними в усіх своїх учинках і діях. Глибинний зв'язок поваги до інших й власної гідності втілено у словосполученні «гідний поваги». Кожна людина має власну гідність і саме тому гідна поваги. Без поваги одне до одного не може існувати соціум, не складуться ні службові, ні товариські, ні сімейні взаємини.

Кожна людина прагне, щоб до неї ставились з повагою. І цьому допомагають правила ввічливості, вироблені людством. Повагою один до одного повинна бути пройнята вся атмосфера сім'ї. Повага до інших — це означає визнавати цінність іншої людини.

Гідність — це інтегральна цінність (надцінність), що охоплює: самоповагу, самооцінку, самоконтроль, самовдосконалення. Власна гідність відображає значущість кожної конкретної людини як моральної особистості, а також визначає свідоме ставлення людини до самої себе та ставлення до неї з боку інших і суспільства загалом.

Існує чотири основні сфери прояву відповідальної поведінки особистості:

1

у системі «Я—інші»;

3

інші особи і групи (діти, родичі, сім'я, інші);

2

життєвиявлення та самоствердження «Я» (праця, пізнання, матеріальне життя);

4

функціонування, становлення і саморозвиток «Я». Відповідальність відображає не лише ставлення до інших, а й до себе і характеризує самовідповідальність.

Відповідальність є усвідомленою свободою конкретної особистості в прийнятті моральних рішень, виборі цілей та адекватних засобів їх досягнення. Відповідальність ні в якому випадку не суперечить особистій свободі, вона є логічним її виявом, детермінантою діяльності та поведінки, що визначає життєдіяльність та поведінку особистості, її життя в соціумі. Суть відповідальності полягає не лише в завданні, яке людина має виконати, не у вчинку, якого вимагають від неї певні обставини чи суспільні норми, а насамперед у тих діях, які вона могла б здійснити.

Совість як вияв моральної самосвідомості є важливим інструментом моральної самооцінки індивідом власних вчинків. Совість виступає ядром моральної самосвідомості і показником рівня її соціальної моральної зрілості. Водночас совість — здатність особистості самостійно формулювати моральні обов'язки і реалізовувати моральний самоконтроль, вимагати від себе їх виконання і виробляти оцінку, здійснюваних нею вчинків. Совість — це одне з виражень моральної самосвідомості особистості. Отже, совість — це деяка субстанція, здатна апелювати до наших почуттів та емоцій, волі й розуму, спонукаючи нас діяти відповідно до того, що ми вважаємо добрим і правильним.

Толерантність характеризується здібністю ставитися із терпінням до інтересів, переконань, вірувань, звичок і поведінки оточення. Толерантна людина завжди виявляє ціннісне ставлення до людини незалежно від її переконань, віросповідання, національної належності. Проявами толерантності є доброзичливість, повага, чуйність, тактовність, делікатність, великодушність, які пов'язані з емпатійністю дитини, її здатністю до співпереживання, співчуття, співраді. Толерантність передбачає гуманне ставлення до людей із різним світоглядом і упереджує будь-які конфлікти між людьми.

Свобода є найважливішою моральною цінністю у житті як особистості, так і нації, без якої ставиться під сумнів саме існування. Особистість позбавлена свободи не має цілей і не бачить перспектив свого подальшого існування. Втрата свободи перетворює людину на засіб або спонукатиме до боротьби за свободу, навіть якщо її ціною буде життя.

Важливо, аби свобода дітей була спрямована на розширення їхніх можливостей, відповідальності, здатність приймати рішення, а не на задоволення непомірних або імпульсивних бажань і потреб, що може призвести до свавілля. Осягаючи свободу в процесі свого життя учні прагнуть самореалізації та самоствердження у тій діяльності, яка їм найбільше подобається. У стінах школи діти здобувають важливий досвід свободи вибору, шкільного самоврядування, що не може існувати без відповідальності.

Справедливість наряду з гідністю, свободою є найбільш значущою моральною цінністю виховання і соціалізації особистості, що виступає основною умовою і базовим принципом побудови суспільства, людських стосунків.

Уявлення про справедливість реалізуються через функції: пізнання (оцінка), регуляції (емоційний стан, поведінка), самоставлення (самооцінка і самоефективність).

Справедливість протистоїть свавіллю, моральній кривді, зазіханням на духовні і моральні цінності. В умовах свавільного використання заохочення і покарання, справедливості немає місця. Несправедливістю є також і зрада.

Рівноправ'я характеризує міжкультурну взаємодію, відносини між різними народами й етносами на основі визнання їхніх здобутків, прав і свобод. Рівноправ'я покликане зберігати баланс і коректність взаємодії різних представників культур, зважаючи на їхні етнічні, особистісні та загальні інтереси.

Ініціативність виявляється в устійливому прагненні особистості до ініціації, генерації ідей, творчості, самостійності, а також у діяльній активності на досягнення певної мети, її вміннях ставити перед собою нові задачі та втілювати їх без додаткових спонук, знаходити нові, нешаблонні рішення і засоби їх здійснення.

Основні конструкти виховного середовища ЗЗО та виховного простору сучасного учня

Виховне середовище закладу загальної середньої освіти — це середовище безпосереднього і опосередкованого впливу на дитину в закладі освіти в сукупності матеріального та духовного забезпечення освітнього процесу, що утворює сприятливі умови для особистісного і соціального розвитку учнів, розкриття їхніх здібностей, збагачення позитивного досвіду міжособистісної взаємодії, ціннісно-орієнтованої діяльності.

Суб'єкти виховного середовища закладу загальної середньої освіти — педагоги й учні всіх вікових груп.

Виховний простір сучасного учня: мережа закладів загальної середньої освіти всіх форм власності (загальної середньої та позашкільної освіти), сімейне середовище, вуличне середовище, зона дії засобів масової інформації та комунікаційних технологій.

Необхідність формування критичного, креативного і піклувального мислення

Цільовим мейнстримом (англ. *mainstream* — основна течія) освіти сьогодення є формування нової людини, що володіє «мисленням вищого порядку», яке має бути:

- критичним (особливий спосіб мислення, характерними ознаками якого є здатність оцінювати та аналізувати твердження та факти стосовно

ВАЖЛИВО

В умовах непередбачуваності та інтенсивних соціальних змін, які відбуваються в країні, одним із основних завдань соціальних та освітніх інститутів є розвиток критичного мислення у сучасних дітей та молоді. Якщо людина володіє навичками критичного мислення, це означає, що вона вміє перемагати сумніви, аналізувати інформацію, протистояти впливам і маніпуляціям, — тобто володіє необхідними інструментами, щоб зробити життя більш осмисленим та успішним.

будь-якого об'єкта чи явища; робити об'єктивні висновки та приймати обґрунтовані рішення на основі здобуття й опрацювання інформації; здійснення рефлексивних дій (аналітичних, контролювальних, оцінних);

- креативним (прагнути до постійного саморозвитку, генерувати нові ідеї та приймати нестандартні рішення, бути здатним до вибору із численних альтернатив, що пропонує сучасне життя);
- піклувальним (цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в особистісному й професійному плані, так і в інтересах суспільства й держави, тобто враховувати інтереси й потреби оточення і перебирати на себе відповідальність за свій життєвий вибір і власну життєдіяльність) (схема).

Особистість сучасного педагога

Кожен педагог закладу загальної середньої освіти здійснює виховну діяльність. Педагогічна діяльність потребує особливих якостей від людини, яка обрала педагогічну професію.

Базові якості педагога як суб'єкта й організатора виховного процесу в закладах освіти: професіоналізм, інформативна грамотність, широкий кругозір, педагогічна творчість, відкритість до нового, володіння інтерактивними методами, мобільність, комунікативність, критичне мислення, емоційна врівноваженість, особистісна гнучкість, здатність до самоаналізу та самоконтролю.

Педагогічний працівник своєчасно реагує на виклики часу, глибоко розуміє закономірності становлення та розвитку особистості дитини, не відстає від її уподобань та цінностей, здатний до діалогу та визнає дитину як рівноправного суб'єкта освітнього процесу.

Педагог визначає вищою цінністю кожна людину, поважає її честь і гідність, права і свободи, зазначені у Конституції України, формує безпечне освітнє середовище, уміє знаходити порозуміння серед здобувачів освітніх послуг та неухильно дотримує принципу рівності.

Педагогічний працівник — це носій загальнолюдських культурних цінностей, глибоких і різноманітних знань, високих моральних якостей, патріот своєї держави, займає активну громадянську позицію з урахуванням демократичних засад та принципів.

Навички мислення

Основні навички критичного мислення

- гнучкість мислення;
- зосередженість, аналіз та запам'ятовування інформації;
- визначення ключових аспектів, що містяться у явному або прихованому вигляді нової інформації;
- порівняння та спостереження (виявлення рис подібності й відмінностей об'єктів);
- генерування ідей, розробки виважених рішень;
- ефективне комбінування знань;
- формулювання критеріїв оцінювання інформації або ідей, перевірка правильності тверджень;
- терпимість до невизначеності та багато варіативності;
- відкритість для інших ідей, терпимість до інших точок зору, відмінних від власних;
- уміння будувати прогнози, логічність висновків;
- активне сприйняття інформації.

Основні навички креативного мислення

- уміння експериментувати і використовувати наявні знання в нетрадиційних для них сферах застосування;
- здатність формувати нові патерни, оперувати складними поняттями;
- гнучкість, оригінальність мислення, уникнення шаблонів у прийнятті рішень;
- орієнтованість не лише на організацію та переробку знань, а на їх створення;
- уміння змінювати структуру зовнішньої інформації та внутрішніх уявлень за допомогою формування аналогій і поєднання концептуальних прогалін;
- орієнтація на переформулювання поставленого завдання;
- пошук нестандартних рішень, нових можливостей; формування гіпотез, їх перевірка і модифікація;
- застосування конкурентно здатних підходів;
- орієнтація на створення нових або удосконалення наявних процесів, продуктів, послуг.

Основні навички піклувального мислення

- урахування інтересів та почуттів інших людей;
- орієнтація на діалог у спілкуванні;
- орієнтація на самоосвіту, саморозвиток;
- здатність до поповнення та генерації знань;
- уміння оцінювати, наскільки власні дії є корисними для суспільства і держави.

ВАЖЛИВО

Успішна педагогічна діяльність, вплив педагога на учня залежить від його авторитету. Що вищий авторитет педагогічного працівника, то важливішими будуть для учнів цінності і компетентності, які він передає своїм вихованцям. Педагог спрямовує авторитет своєї професії та свого професійного співтовариства на захист загальнолюдських цінностей та принципів.

Оскільки освіта стосується життя та успіху людини у суспільстві, її фізичного, психічного і духовного здоров'я, — базові якості педагога як суб'єкта і організатора виховного процесу, дотримання ним норм моралі й професійної етики мають особливе значення.

Партнерство в освіті

Партнерство як тип взаємин суб'єктів виховного процесу характеризує суб'єкт-суб'єктні стосунки між вихователем і вихованцем і самими вихованцями через:

- 1) рівноправність;
- 2) обопільний розвиток, що виражається в особистісній взаємовигодності;
- 3) брак примусу:
 - а) добровільність (вищі мотиви);
 - б) спільність свідомоприйняття цілей;
 - в) злагодженість способів дій;
 - г) товаристкість.

Розглядаючи партнерство як освітнє явище розуміємо його як вид гуманістичного освітнього світогляду; як школу для майбутнього професійного життя, що виникла і розвивається в рамках гуманістично орієнтованої освітньої парадигми, тоді як директивна парадигма цього не передбачає. Освоєння всіма учасниками виховного процесу форм партнерських взаємовідносин саме по собі вже виступає важливим елементом змісту сучасного виховання.

Його практичне втілення суголосне реформі Нової української школи, зокрема у формуванні соціальних і громадянських компетентностей, підготовці випускника як інноватора і патріота. Водночас воно покликане сприяти становленню нового формату політики у гуманітарному і соціальному аспектах, розробленню сучасних моделей соціально-культурного середовища, що передбачає розширення соціальних послуг, захисту прав і свобод дітей, реалізації їх різнобічних інтересів і потреб.

Потенціал партнерських взаємин у закладі освіти забезпечується сукупністю ресурсів: інтелектуальних, економічних, кадрових, організаційних, методичних тощо. Партнерство дає змогу випрацювати адаптивні відповіді на поточні регіональні або глобальні зміни, формувати і брати участь у творенні дійсності.

Розвиток вмінь партнерської взаємодії — передумова становлення відповідальної, свідомої, толерантної особистості громадянина-патріота, яка вміє знаходити конструктивне вирішення складних ситуацій, колізій та дилем, ґрунтуючись на почутті самоповаги та поваги до точки зору інших людей. Відтак, партнерська взаємодія є консолідуючим чинником школи, сім'ї та соціальних інститутів у вихованні сучасних дітей.

Вікові особливості учнів

Молодший шкільний вік є важливим у становленні особистості дитини, бо саме тоді закладаються основи особистісного розвитку учнів початкової школи.

Віковими особливостями дітей 1—4-х класів можна вважати: незначний соціальний та моральний досвід, підвищену емоційність, вразливість і водночас пластичність до морально-етичних впливів, імпульсивність та безпосередність поведінки дитини, бажання постійно розширювати коло спілкування. Тому узгодження поведінки та усвідомлення моральних явищ життя характеризуються емоційними узагальненнями, аналізом ситуацій та вчинків, які відповідають загальнолюдським етичним цінностям.

Розрив між знаннями моральних принципів і відповідною поведінкою — найхарактерніша властивість дитини цього віку. Подальшого розвитку набуватимуть такі моральні почуття: провини, сорому, обов'язку, відповідальності, справедливості, власної гідності, сумління.

Основними потребами дитини в початкових класах є необхідність: у спілкуванні з людьми, в емоційному контакті, визнанні, оцінці своїх дій та вчинків, виявленні власних позицій у ставленні до інших, світу, у дружбі, товариськості, повазі до особистості, самоповазі, набутті нових знань та вмінь для пізнання довкілля.

Перед учителем постає важливе завдання: вирізняти мотив вчинку, роз'яснюючи дитині його сутність і правильність у різних типових життєвих ситуаціях, даючи їй можливість емоційного «переживання» разом із практичним застосуванням отриманих знань.

Беручи участь у спільних видах діяльності, учні вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити в колектив ровесників. У них виникає потреба до взаємовимогливості та взаємодопомоги.

На цьому віковому етапі у дитини формується ядро особистості (моральні почуття, цінності, переконання), відбувається набуття досвіду моральної поведінки. Вона вчиться не лише виконувати вимоги колективу, а й бере активну участь у постановці вимог, виборі доручень, справи, яка їй до душі. В учнів виникає ще одне новоутворення — відносно стійкі форми поведінки і діяльності, які в майбутньому становитимуть основу формування її характеру.

Після закінчення першого класу в частини дітей не до кінця сформовані особистісні новоутворення, що є характерними для дошкільнят, а саме:

- недостатнє усвідомлення сприйняття шкільного життя, необхідності впорядкувати та організувати його за певними законами і правилами співжиття;

ВАЖЛИВО

Співпраця з різними партнерами на місцевому, національному та міжнародному рівнях дають можливість закладам освіти обмінюватися досвідом і знаннями та створювати високопродуктивні механізми навчання. Такі можливості набувають усе більшої актуальності, оскільки світ змінний і ці зміни відбуваються все швидше.

В А Ж Л И В О

Головне завдання вчителя — навчитись створювати і використовувати в шкільному житті ситуації, у яких знання і дії були б злиті та дозволили б фіксувати динаміку духовно-морального розвитку дитини, суть якого полягає у вмінні дитини самостійно, а іноді за допомогою вчителя, реалізувати свої здібності до практичної діяльності. Учитель має допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, для якого необхідні самостійність у прийнятті рішень і моральний вибір.

- недостатнє усвідомлення внутрішньої етичної інстанції, як совість (орієнтування лише на зовнішній контроль із боку дорослих, невміння діяти самостійно), що викликає в учнів почуття невпевненості у собі, спричиняє конфлікти в спілкуванні;
- брак переваг та продуманих дій над імпульсивними (стримування бажань відбувається лише в разі очікування винагороди чи покарання);
- несформованість адекватної самооцінки.

Учителеві в другому класі слід продовжувати виховну роботу, спрямовану на корекцію цих недоліків для будування специфічних для молодших учнів особистісних новоутворень: довільність психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексію, інтелектуалізацію життя дитини.

У вчинках дітей наприкінці другого року навчання вже проглядається позиція в ставленні до того, що їх оточує. Розвиваються і змінюються внутрішні етичні інстанції, формуються моральні мотиви поведінки; розвивається здатність співпереживати, співчувати, а отже, і співдіяти з дорослими та однолітками.

Молодший шкільний вік виявляється сприятливим щодо виховання в дитини фундаментального для її морального розвитку новоутворення, яким є здібність цінувати особистість людини.

Головним новоутворенням навчальної діяльності є формування теоретичного мислення дитини, що знаходить відповідне вираження і в рівні сформованості в дітей особистісних моральних якостей, першооснов багатьох моральних понять: доброти (гуманності), людяності, милосердя, чуйності, співчуття, чесності, справедливості, терпеливості тощо.

Формування особистості молодшого учня значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, згідно з яким моральні правила і норми дитина засвоює активно, у процесі діяльності та спілкування з дорослими, однолітками, старшими та молодшими дітьми. Основна функція її полягає в тому, що в ній набувається досвід ставлення дитини до світу, людей, самої себе.

Виховання молодших учнів здійснюється в процесі навчально-пізнавальної діяльності як провідної способом внесення ціннісних складників у зміст навчальних предметів, відведення належного місця «спільно-взаємодіючій діяльності» як на уроках, так і в позаурочний час; гуманізації взаємин у системах «учитель — учень», «учень — учень»; використання вчителем демократичного стилю спілкування з учнями; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

Важливим є особистісно орієнтований підхід у вихованні молодших учнів, оскільки для дітей цієї вікової групи характерна особлива сенситивність до морально-етичних впливів, а надто сприйняття норм культурної поведінки, спілкування, мовного етикету, культури взаємовідносин.

Дуже часто внутрішнє самопочуття, емоційний настрій дитини залежить від особистості вчителя початкових класів, оскільки для учнів 1—2-х класів учитель залишається центральною фігурою, арбітром, авторитетом. Лише в 3—4-х класах самооцінка, оцінка однолітків починає переважати оцінку вчителя.

Зовнішнім вираженням позиції дитини є участь її у різноманітних ситуаціях дитячого життя. Вона виявляється залежно від очікувань вчителя і дитини. Діти з невиправданими очікуваннями часто стають агресивними або, навпаки, пригніченими; боязкими або недовірливими, соціально інфантильними або неспокійними. Ці аспекти необхідно враховувати в роботі з дітьми та батьками.

Ефективність різних видів виховання залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Пріоритетними для учнів початкових класів є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Підлітковий вік — складний відповідальний період становлення особистості, у якому формується соціальна спрямованість і моральна свідомість: моральні погляди, судження, оцінки, уявлення про норми поведінки, запозичені в дорослих. Шлях оволодіння ними відбувається через реальні стосунки, оцінку їхньої діяльності дорослими.

Наприклад, не одразу підлітки усвідомлюють, що волю загартовує і навчання, що відкрите визнання своїх помилок свідчить про сміливість, що усвідомлення своєї провини — крок до відповідальності. Знання моральних норм та еталонів взаємин розуміють не завжди глибоко, важко сприймають моральний релятивізм, тому оцінки вчинків інших категоричні, безкомпромисні. Моральні переконання ще є нестійкими, проте вони стають специфічними мотивами поведінки. З'являються власні погляди, оцінки, які можуть швидко змінитись, але й протилежну точку зору підліток буде відстоювати так само пристрасно, як й іншу.

Важливі зміни відбуваються у мотиваційній сфері: потреба в самоповазі, в самоствердженні, у визнанні товаришів, у позитивному ставленні з боку друзів. З'являється орієнтація на майбутнє: мрії, ідеали, перспективні плани, віддалена мета. Проте для підлітка характерна й відмова від поставленої мети всупереч її об'єктивній значущості, бо воля ще слабка. Підлітки частіше діють за найбільш сильним мотивом, власною ж поведінкою вони ще не володіють, і самі визнають відсутність у себе вольових якостей.

В А Ж Л И В О

Основною особливістю особистісного розвитку старшокласника є помітний розвиток самосвідомості, самооцінки, що ґрунтується на самостійному аналізі й оцінці власної діяльності, що не завжди через складність цього процесу є об'єктивними.

Завданням педагогів є розвиток у підлітків вольової поведінки, використовуючи для цього емоційно привабливі цілі, підтримуючи їх наміри й уявлення про можливість досягти власного рівня домагань.

У підлітків у вольовому акті ще слабо представлена виконавська частина. Очіма підлітків основною причиною їх неуспішності в школі є лінощі. Практика свідчить, що не менше значення має забезпечення пізнавальної мотивації, розвиток інтересів. Для підлітків є характерною легкість виникнення переживань, емоційного напруження, їм важко стримувати свої радість, горе, образ, гнів. Їхні емоції відрізняються ригідністю — інертністю, негнучкістю, навіть тенденцією до самопідтримування.

Підлітки «купаються» у власному горі чи в почутті провини. Вони відчують задоволення від будь-яких переживань, відчувають потребу в сильних емоційних насиченнях. Суперечливі прагнення, які виникають досить часто, ще більше підсилюють загальний емоційний фон, що призводить до виникнення стану афекту. Афективний стан може бути досить тривалим і виникати з незначного приводу. Треба вчити підлітків володіти своїми емоціями, усвідомлювати їх, говорити про них, виявляти у культурних формах.

Відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості: виникає інтерес до свого внутрішнього світу, що веде до поглиблення та ускладнення процесу самопізнання. Підліткова рефлексія спрямована на розуміння самого себе, особлива увага приділяється власним якостям особистості, тому підвищується чутливість до оцінок із боку оточення, виникає орієнтація на реальні досягнення. Рефлексія відкриває недосконалість «Я», що глибоко та гостро переживається. Найбільший сплеск рефлексивності в учнів 7—8-х класів. Зростає критичність із приводу власних недоліків, наприклад, уже в 6-му класі з'являються діти, які вважають себе нездібними до жодного з предметів.

Моральна мотивація ще не є стійкою, тому підліток легко піддається навіюванню, таким формам соціальної поведінки, які роблять його дорослим у власних очах.

Образи «Я», які створює у своїй свідомості підліток, дуже різноманітні: це фізичне «Я» (уявлення про свою зовнішність), психічне «Я» (про риси характеру, про свої здібності тощо). Але ставлення до всіх цих рис свого «Я» залежить від системи цінностей, яка формується завдяки впливу членів своєї сім'ї та ровесників. Саме тому одні гостро переживають відсутність зовнішньої краси, а інші — фізичної сили, дехто всю увагу спрямовує на підвищення результатів у спортивних видах діяльності. Образ «Я» ще нестабільний, уявлення про себе рухливе. Іноді випадкова фраза, комплімент або посмішка надовго порушують спокій душевного життя підлітка.

З образом «Я» пов'язана самооцінка. Для підлітка важливо знати не тільки, який він є, але й наскільки значущими є його індивідуальні особливості для оточення, а тому й для самого себе. Постійно відбувається порівняння: «Я такий, як усі» або «я не такий, як усі». В ідеалі самооцінка повинна

складатися з порівняння самого себе сьогоднішнього із самим же собою, але учорашнім: «Я вчора і я сьогодні, а яким я стану (повинен стати) завтра?». Це складно, проте ефективно.

Самооцінка має загальний характер та ще й занижена: підлітки перебільшують свої недоліки, успіхи дещо занижують. Але за заниженою самооцінкою може ховатись високий рівень домагань, на основі чого розвивається феномен «дискомфорт успіху».

Підліток, маючи таку самооцінку, знецінює досягнення своїх однолітків, радіє їхнім невдачам. Така конфліктна самооцінка виникає за умови завищених вимог із боку батьків або песимістичних уявлень про можливості свого сина чи доньки. У підлітка тоді виникає сильна реакція навіть на справедливі зауваження. Він шукає зовнішні причини для виправдовування своїх реальних невдач або тих, що прогноуються. Такий «афект неадекватності» вимагає пошуку психологічного захисту у вигляді знецінення успіхів інших. Висока самооцінка повинна поєднуватись із здатністю диференційовано оцінювати свої досягнення і водночас бачити недоліки та перспективи покращення результатів за рахунок усунення недоліків.

Підлітки адекватно оцінюють товаришів, але завищують свою самооцінку. Загальне позитивне ставлення до себе, своїх можливостей повинно залишатися незмінним, а недоліки — сприйматись як тимчасові, які можна усунути. Самооцінка поступово емансипується від оцінок оточення і набуває все більшого значення як регулятор власної поведінки.

Деякі підлітки (3%) розробляють навіть програму самовдосконалення, але не всі мають силу волі та наполегливість, щоб здійснити її. Здатність ставити мету, усвідомлювати засоби її досягнення, використовувати свої можливості, передбачати результати є показником високої зрілості особистості, що з'явиться пізніше. В учнів основної школи виникає потреба в життєвому самовизначенні (закінчується 9-й клас), спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії. Ця потреба конкретизується в новій соціальній позиції, яка розгортається на наступному віковому етапі.

Окрім реального «Я» виникає і «Я—ідеальне». Якщо рівень домагань високий, а свої можливості усвідомлюються недостатньо, тоді «Я—реальне» буде дуже відрізнятися від «Я—ідеального». Такий стан веде до невпевненості в собі, а в поведінці це виявиться в образливості, впертості, навіть агресивності.

Якщо «Я—ідеальне» сприймається досяжним, воно спонукає до самовиховання, здійснення якого сприяє розвитку саморегулювання. Саморегулювання вміщує в собі вільну постановку мети та вибір засобів її досягнення.

Старший шкільний вік (юнацтво), що охоплює період розвитку дитини від 15 до 18 років, у віковій психології прийнято вважати старшим підлітковим віком. Одним із важливих аспектів психічного розвитку старшокласників є інтенсивне дозрівання, провідна роль у якому відводиться розвитку мислення. У цьому віці учні виявляють більше самостійності в заняттях, у них інтенсивно розвиваються моральні сили, формуються і визначаються риси характеру, відбувається становлення світогляду.

Старший шкільний вік є сенситивним у формуванні світогляду, виробленні стратегії життя, визначенні життєвих планів, формуванні вміння творити власну долю, активно відповідально та ефективно реалізувати громадянські права й обов'язки.

Разом із розвитком абстрактного й цілісного мислення в учнів старших класів відбувається перехід до вищих рівнів мовлення, виникає прагнення до його самовдосконалення, намагання зробити його більш виразним, точним. Старшокласники вже вільно користуються комп'ютером, інтернетом, енциклопедичними словниками, аналізують і зіставляють інформацію з різних джерел.

У старшокласників помітно розвивається самоспостережливість, уміння аналізувати поведінку. Для них характерне поглиблене усвідомлення психологічних процесів. Помітно зростають сила волі, витримка, наполегливість, самоконтроль. Інтереси стають зрілішими і водночас тривалішими, стійкішими, міцнішими. Розвиваються пізнавальні інтереси, зокрема — до самостійних видів навчальної роботи.

Під час навчання в цей період виникають нові мотиви професійного та життєвого самовизначення. Старшокласники, визначаючи систему цінностей, керуються планом свого індивідуального розвитку та соціальною значущістю життєвих цілей.

Пізнавальна діяльність учнів у старших класах характеризується новими вміннями і розвиненими здібностями, як-от: багатство словникового запасу, уміння розвивати допитливість, організувати сприйняття інформації та визначати нові ідеї, володіти достатнім обсягом інформації, застосовувати засвоєний матеріал за нових умов, критично мислити, розв'язувати складні проблеми, засвоювати причинно-наслідкові зв'язки, встановлювати приховані залежності зв'язків, інтегрувати й синтезувати інформацію, відрізнити незначні відмінності, досконало аналізувати ситуацію, передбачати наслідки, оцінювати процес і результати, міркувати, будувати гіпотези, застосовувати ідеї на практиці, узагальнювати та робити висновки.

Пріоритети у вихованні компетентної особистості

Визначаються відповідно до актуальних завдань і перспектив розвитку українського суспільства, позитивної соціалізації особистості та з урахуванням вікових можливостей учнів і специфіки організації виховного процесу в закладі освіти; пов'язуються з реалізацією прав і обов'язків учасників виховного процесу як активних членів громадянського суспільства.

Стосовно виховного процесу, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, ми розуміємо компетентність як готовність і здатність особистості чинити морально на основі цінностей, світоглядних орієнтирів, етикету: усвідомлювати необхідність моральної поведінки, розуміти причинно-наслідкові зв'язки своїх дій, уміти обґрунтовувати і цивілізовано відстоювати свою позицію, приймати зважені моральні рішення, виявляти відповідальність, брати на себе обов'язки та протистояти аморальним впливам.

Компетентнісний потенціал забезпечує можливість усебічного розвитку особистості дитини на основі ключових компетентностей (таблиця).

Таблиця

Компетентнісний потенціал виховання

№ з/п	Ключова компетентність	Ціннісні ставлення та практичні здатності
1	Спілкування державною (і рідною мовою у разі відмінності) мовою	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення ролі рідної (державної) мови як механізму національної і етнічної самоідентифікації, збереження світового мовного різноманіття, способу збереження культурних традицій і стратегій, аудіо- та візуалізацію культурного різноманіття свого народу; • любов до української мови; • усвідомлення ролі української мови в особистому житті, а також у житті нації і держави; • спілкування українською мовою в школі та поза школою. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміти українську мову; • послуговуватися державною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях та дотримувати мовного етикету; • застосовувати різноманітні комунікативні стратегії залежно від мети спілкування; • формулювати чітко думки, дискутувати, наводити аргументи, відстоювати власну думку; • уміти правильно використовувати термінологічний апарат, спілкуватися в процесі начально-пізнавальної діяльності; • розв'язувати конфлікти за допомогою спілкування; • популяризувати ідеї гуманізму, добра та краси; • протистояти засміченості мови, лайливим словам

№ з/п	Ключова компетентність	Ціннісні ставлення та практичні здатності
2	Спілкування іноземними мовами	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• усвідомлення ролі іноземної мови як механізму глобалізації, як запоруки зручності самореалізації в умовах закордоння;• ціннісне ставлення до культурних надбань різних народів, соціальної рівності;• позитивне сприйняття інакшості та інтерес до культурних відмінностей;• толерантне ставлення до представників різних народів і культур;• запобігання проявам ксенофобії, нетерпимості і расизму. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• готовність прийняти представників інших культур такими, якими вони є;• знати і за потреби спілкуватися мовами інших народів;• володіти навичками міжкультурної взаємодії;• запобігати міжетнічним і міжкультурним конфліктам;• уміти розв'язувати конфліктні ситуації та знаходити компроміси
3	Математична компетентність	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• усвідомлення важливості математичного мислення та математичних знань у життєдіяльності людини;• розуміння цілісної картини світу, закономірності розвитку суспільства, людських відносин, небезпек у застосуванні маніпулятивних технологій;• дотримання логіки і послідовності у мисленні та діях;• протистояння маніпулятивним впливам. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• розвивати критичне мислення;• аналізувати, систематизувати і сентизувати інформацію;• установлювати причинно-наслідкові зв'язки;• виокремлювати головні та другорядні цілі, ризики поведінки, ризиковані життєві ситуації й обирати способи їх вирішення
4	Компетентності у природничих науках і технологіях	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• розширення і поглиблення знань про предметний світ, сферу людських відносин та про себе;• критичне оцінювання результатів людської діяльності в природному середовищі. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• готовність до саморозвитку і опанування сучасними технологіями;• використовувати сучасні технології у своїй діяльності;• брати участь у дослідній і проєктній діяльності
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• здійснення пошукової діяльності та виконання задач за алгоритмом;• уміння працювати з різними інтернет-ресурсами;• розпізнавання достовірних і недостовірних джерел інформації;• протистояння інтернет-агресії, інтернет-булінгу тощо. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• уміти використовувати різні способи пошуку корисної інформації в довідникових джерелах (зокрема, за допомогою інформаційно-комунікативних технологій), критично мислити в процесі збору та обробки інформації;• дотримувати етикету;• критично відібрати інтернет-інформацію;• дотримувати правил безпеки в мережі та здатність протистояти інтернет-ризикам та маніпулятивним технологіям у ЗМК та рекламі, соціальних мережах, комп'ютерних іграх

№ з/п	Ключова компетентність	Ціннісні ставлення та практичні здатності
6	Уміння вчитися впродовж життя	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • визначення мети та цілі власного життя і діяльності, планування й організації життя; • визначення близьких, середніх і далеких перспектив, розроблення стратегії життя; • уміння працювати самостійно і в команді; • користування різними джерелами інформації; • розширення знань та емоційної сфери, власні уявлення про життя; • застосування різних поведінкових і комунікативних стратегій відповідно до мети діяльності та конкретної ситуації. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • уміти моделювати власний освітній розвиток, аналізувати, контролювати, коригувати й оцінювати результати освітньої діяльності; • прагнути оволодівати новими знаннями та навичками; • готовність удосконалювати свої моральні, морально-вольові якості та навички поведінки впродовж життя; • розуміти необхідності роботи над собою
7	Ініціативність і підприємливість	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізування життєвих ситуацій; • презентування власної ідеї та ініціативи; • формулювання власних пропозицій, рішень; • виявлення лідерських якостей; • усвідомлення ціннісного змісту грошей, праці і рівності прав людей, праці батьків; • засудження споживацького способу життя та трудової експлуатації дітей. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність брати відповідальність за себе та інших; • розвивати моральні якості для успішної професійної кар'єри; • брати участь у шкільних заходах, волонтерській діяльності, у трудових десантах і благодійних акціях
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення змісту понять «громадянин», «патріотизм», «військово-патріотичне виховання», «готовність до захисту Вітчизни» як важливих складників життєдіяльності людини; • усвідомлення конституційного обов'язку щодо громадянських прав та захисту суверенітету і територіальної цілісності України; • бажання брати участь у різних формах позакласної та позашкільної роботи військово-патріотичного спрямування; • участь у шкільному самоврядуванні і в дитячих громадських об'єднаннях. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • володіти навичками допомоги, самопомоги, захисту та виживати в складних умовах; • готовність захищати Батьківщину; • дотримувати конституційних норм, повага до державних символів, законів України; • гуманно ставитися до інших людей, бути здатним до альтруїзму, співчувати, емпатії; • цінувати і поважати свободу інших, право на вибір та власну думку; • поважати гідність кожної людини

№ з/п	Ключова компетентність	Ціннісні ставлення та практичні здатності
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікація себе як представника певної культури; • визначення ролі і місця української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах; • використання культурного досвіду в життєвих ситуаціях; • долучення до творчості, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби. <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • поцінювати культурні здобутки людства та інтерес до них; • бути відкритим до культурного діалогу; • потреба у творчій діяльності, яка би відповідала здібностям і нахилам
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p><i>Ціннісне ставлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення природи, як джерела свідомості і духовності; • усвідомлення людини як частини і результату еволюції природи; • усвідомлення діяльності людини й її потреб як чинника руйнування довкілля; • формування ставлення до природи, як універсальної цінності; • визнання за об'єктами природи права на існування незалежно від привнесеної користі; • усвідомлення значущості здорового способу життя, фізичної підготовки та фізичного розвитку для повноцінного життя людини <p><i>Практична здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • уміти виокремлювати екологічний контекст будь-якого виду діяльності; • формувати практичні навички екологічно безпечної поведінки (вміти обирати діяльність, що наносить найменшої шкоди природі); • уміти застосовувати позитивні надбання народних традицій та етнічної культури у ставленні до природи й побутовій діяльності

Основні форми і методи організації виховного процесу

Основні *форми і методи* виховної роботи з *молодшими* учнями: тематичні виховні години, дискусії та диспути з актуальних для учнів питань і проблем; тренінги і мінітренінги з використанням інтерактивних методів роботи; тренінг групової взаємодії, театральна діяльність (аматорський, ляльковий, пальчиковий, тіньовий театр), ігрова діяльність (ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, гра-бесіда, гра-мандрівка, ігрова вправа), інсценування, екскурсія, колажі, колективне творче панно,

етична бесіда, тематичний зошит, ранок, свято, усний журнал, колективні творчі справи, оформлення альбому, онлайн-подорож, конкурси, школа ввічливості, демонстрація, презентація, розповідь, моделювання, вікторина, виставка малюнків, виставка-ярмарок, добродійна акція, хвилини з мистецтвом, година спостереження, година милування, спортивні змагання, козацькі забави, ведення літопису класного колективу, веселі старты, естафети, догляд за рослинами і тваринами інші види педагогічної анімації, гуртки дитячої творчості.

Основні *форми і методи* виховної роботи з дітьми *підліткового віку*: тренінги і мінітренінги, виховні години, класні збори, лекція, зустрічі, фестивалі, вечори, змагання (квести, ярмарок солідарності, конкурси, конкурс-ярмарок, вікторина, виставка-конкурс, турнір, веселі старты та естафети, конкурс-інсценізація) ігрова діяльність (гра-експрес, рольова гра, інтелектуальна гра, колективне ігрове спілкування, пошукова гра), брейн-ринги, брейн-сторми, наративні методи (розповідь (оповідка), бесіди, диспути), метод «моральних дилем», кластерний метод (складання красвордів, схем, таблиць, діаграм), метод тестування, метод «П'ять «чому»?», метод «Що буде, якщо...», метод різнонаукового бачення, прийом «Лінія цінностей», колективні творчі справи (КТС) (раптівка, жива газета, випуск газети, свято-презентація, усний журнал та інше), проєктна діяльність, школа етикету, ведення літопису класного колективу, фестиваль, похід, спартакіада, колаж, акція (милосердя, благодійна, екологічна та інші), екологічна стежка, художня галерея, виставка творчих робіт, трудовий десант, родинне свято тощо.

Основні *форми і методи* виховної роботи зі *старшокласниками*: тренінги, майстер-класи, презентації, проєктна діяльність, тематичні виховні години; шкільний театр, інші види педагогічної анімації.

Основні *методи*: інтерактивні (рольові ігри, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», вправи (усні, письмові, графічні), вправляння, метод аналізу соціальних ситуацій, кейс-стаді, створення ситуацій успіху, діалог, методика колективних творчих справ, SWOT-аналіз, наративні методи (етичні та сократівські бесіди, дискусії, диспути); кластерний метод (складання красвордів, схем, таблиць, діаграм); рефлексивні (рефлексивно-експліцитний метод), метод «Open space», метод «Світове кафе», консультування, моделювання, добродійні акції, учнівські добродійні проєкти, раптівки (флешмоби), форуми, скайп-конференції, онлайн-спілкування, перформанси, майстер-класи тощо.

Форми і методи роботи можуть творчо доповнюватись і наповнюватись змістом, актуальним до потреб вікового і морально-духовного розвитку дитини, з урахуванням її індивідуальних особливостей.

передплата журналу «Методист»

Індекс у «Каталозі видань України» — 91497

Вартість передплати — 129,60 грн.

<http://presa.ua/metodist-161623.html>

Передплатити наші газети ви можете в будь-якому відділенні зв'язку України або онлайн на сайті ДП«Преса»

Відділ реалізації

3 питань співпраці та реалізації

(044) 284-25-12,
(068) 335-35-18

Адреса: вул. Бастіонна, 15,
склад-магазин «Шкільний світ»,
м. Київ, 01014

kuharenko_j@osvita.ua
www.osvita.ua

онлайн-магазин

www.osvita.ua/shop

для рекламодавців

<https://bit.ly/2roEJId>

Шеф-редактор — **ДОЛГОВА Дар'я**

Заступник шеф-редактора — **Ольга СЕМІБАЛАМУТ**

Головний редактор — **Світлана ДМИТРЕНКО**

Керівник проекту — **Наталія ХАРЧЕНКО**

Редактори — **Наталія КОВАЛЬ, Анастасія ЗАТВОРНИЦЬКА**

Редакція залишає за собою право редагувати матеріали. Редакція може не поділяти погляди автора. За достовірність фактів, цитат, власних назв, географічних назв та інших відомостей відповідальність несуть автори публікацій. Претензії щодо публікацій приймаються в письмовому вигляді протягом 30 днів від часу виходу номера газети у світ. Рукописи не рецензують і не повертаємо. Рекламодавцю відповідає за достовірність інформації, що в рекламі, за зміст та відповідність реклами законодавству.

© ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», 2020.

Всі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ»

Засновник — ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5100 від 17.05.2016.

Видавець — ФО-П Хошовська О. В.

Довідка для передплатників та авторів
Тел.: (044) 537-32-00

www.osvita.ua
E-mail: journal-msj@osvita.ua

© ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», 2020.

Усі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ».

Віддруковано в ПП «Житомироблдрукарня»
з готових діапозитивів замовника,
м. Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 3882 від 21.09.2010.

Замовлення № Наклад 420

Журнал «Методист»

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 20279-10079 ПР від 12.09.2013
Видається із січня 2012 р. один раз на місяць.
Розповсюджується тільки за передплатою

Шкільний світ у регіонах України

ВІННИЦЬКА

Книжковий магазин «Книги»
моб. тел.: 098-777-18-06
м. Вінниця, вул. Оводова, 29
Замовлення та б/к доставка
книжок
моб. тел.: 096-833-15-88 (Руслан)

ВОЛИНСЬКА

«Дім книги»
служб. тел.: 033-273-01-59
м. Луцьк, вул. Конаєва, 37 А
Волинський інститут
підприємств
педагогічної освіти
Книжкова крамничка

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

БАНКОВСЬКА
Алла Аркадіївна
служб. тел.: 056-776-84-18;
моб. тел.: 096-373-16-33
м. Дніпро, вул. Дубініна, 12,
НБК № 28, каб. 220
(2 поверх)

Дніпропетровський обласний
інститут
підприємств
педагогічної освіти
Книжковий кіоск
тел.: 097-040-259-38
м. Дніпро, вул. Антоновича, 70
вул. Свердлова

Магазин «Оксфорд»
м. Кривий Ріг

ЖИТОМИРСЬКА

БІЛЕЦЬКА
Ліса Володимирівна
служб. тел.: 041-247-36-58;
моб. тел.: 097-325-82-16
м. Житомир, вул. Щорса, 20 Б,
ЖОІ ППО, кімната 5 (1 поверх)
Магазин «Мегакнига»
тел.: 041-241-83-39,
098-318-41-84
м. Житомир, пров.
Скорупського, 8
Інтернет-магазин
megakniga.com.ua

ЗАКАРПАТСЬКА

Кобернюк Віктор
моб. тел.: 050-675-72-81,
096-333-83-03
Мукачевський, Перечинський,
Берегівський,
Свалявський р-ни

ЗАПОРІЗЬКА

Запорізький обласний інститут
підприємств
педагогічної освіти
Книжкова крамничка
(кімната 305)
моб. тел.: 097-976-31-20 (Олена)
м. Запоріжжя,
просп. Соборний, 145

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Магазин «Шкляр»
тел.: 034-253-73-45,
067-750-35-41
м. Івано-Франківськ,
вул. Незалежності, 29
Магазин «Світ знань»
тел.: 034-250-38-44
м. Івано-Франківськ,
вул. Галицька, 10
м. Івано-Франківськ та область
моб. тел.: 050-433-89-29,
097-823-69-32

Магазин «Орфей»
моб. тел.: 068-057-01-49
м. Коломия, пл. Шевченка, 16/1

КИРОВОГРАДСЬКА

Склад-магазин
«Шкільний освіт»
моб. тел.: 050-863-46-36 (Юлія),
066-545-25-37 (Олена)
м. Кропивницький, вул.
Поповича, 7 В

Магазин «Шкільний освіт»

тел.: 050-973-78-50 (Оксана),
095-165-49-33
м. Кропивницький,
вул. Тимирязева, 63
(вул. Карпи)

Магазин «Маргарита»
тел.: 095-161-95-73 (Олена)
м. Помічна, Базарна площа

ЛЬВІВСЬКА

СИНЬОВА Ірина Іванівна
моб. тел.: 097-477-01-49
м. Львів, вул. Огієнка, 18 А,
ЛОІ ППО

МИКОЛАЇВСЬКА

СТЕПАНЕЦЬ Геннадій
моб. тел.: 050-490-64-24;
073-026-34-50
e-mail: cnml.mk@inbox.ru

Магазин навчальної
та методичної літератури
моб. тел.: 050-810-04-35;
073-810-04-35 (Оксана)
м. Миколаїв, вул. Адміральська,
4 А (МОШПО)

Мережа «Книгосвіт»
моб. тел.: 096-544-89-30
м. Миколаїв,
вул. 3-я Слобідська, 134,
м. Баштанка, смт Брагське,
с/мт Сланець

ОДЕСЬКА

ОГУРЦОВ Віталій
Вікторович
моб. тел.: 050-490-19-93,
063-365-99-3,
096-232-28-90
e-mail: olga_od@i.ua
м. Одеса, вул. Бригадна, 54 Б/3

Пеняв Сергій Миколайович
моб. тел.: 098-771-28-14

Ганна Вацлавна
моб. тел.: 050-584-87-90
м. Одеса, 7-й км

ПОЛТАВСЬКА

Паламаренко Любов Йосипівна
моб. тел.: 099-473-5620
м. Полтава, вул. Жовтєва, 64

РІВНЕНСЬКА

Рівненський інститут
підприємств
педагогічної освіти
Книжкова крамничка
м. Рівне, вул. Чорновола, 74

КИЇВ ТА КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

КВНЗКОР «Академія
неперервної освіти»
Книжкова крамничка тел.:
097-293-42-43
м. Біла Церква, вул. Ярослава
Мурого, 37

Магазин «Книги»
тел.: 067-859-94-11
м. Біла Церква, бульв.
Олександрійський, 10 А

Магазин «Орфей»
тел.: 097-434-50-27
Ірина Суліменко, м. Київ

СУМСЬКА

СОБИНА Ганна Дмитрівна
моб. тел.: 099-036-26-10;
098-661-22-19
м. Суми, вул. Сірка, 10
(1 поверх)
Сумський обласний інститут
підприємств педагогічної
освіти

Книжковий магазин
«Шкільний світ»
м. Суми,
вул. Римського-Корсакова, 5

Книжковий магазин
«Шкільний світ»
м. Суми, вул. Сірка, 5

ТЕРНОПІЛЬСЬКА

СІНЬКОВСЬКА
Інна Михайлівна
служб. тел.: 035-243-57-83;
моб. тел.: 097-523-59-39
м. Тернопіль,
вул. Кривоноса, 7 А,
ТОКІ ППО,
бібліотека

ХЕРСОНСЬКА

Магазин «Книжковий меридіан»
КВ НЗ «Херсонська академія
неперервної освіти»
моб. тел.: 099-270-28-92 (Грина),
066-920-52-67
e-mail: kmeridian@ukr.net
м. Херсон, вул. Покришова, 41,

Магазин «Учбова книга»
тел.: 0552-22-25-10;
095-162-37-27
м. Херсон,
вул. Преображенська, 22

Магазин «Учбова книга»
м. Херсон, вул. Куліка, 135
тел.: 055-234-22-90
Замовлення книжок по області
моб. тел.: 066-564-96-53 (Грина)

ХМЕЛЬНИЦЬКА

ГУДЗЬ Віктор
моб. тел.: 097-354-10-95
Книжкова крамничка
м. Хмельницький,
вул. Озерна, 14

ЧЕРКАСЬКА

БОНДАРЕНКО Олена Андріївна
служб. тел.: (0472) 64-76-22;
моб. тел.: 097-773-79-50
м. Черкаси,
вул. Бидгощська, 38/1,
ЧО ПОПП, 101 (1 поверх)

Магазин «Навчальна
література»
моб. тел.: 067-918-74-92
м. Умань, вул. Європейська

ЧЕРНІВЕЦЬКА

МОРОЧКОВСЬКА
Лариса Анатоліївна
моб. тел.: 097-386-50-27
м. Чернівці, вул. Франка, 20,
ЧОППО

Магазин «Оксамит»
моб. тел.: 068-057-01-49
м. Чернівці, вул. Головна, 45

ЧЕРНІГІВСЬКА

Магазин «Підручники»
служб. тел.: 046-261-40-21;
моб. тел.: 098-942-94-29,
063-550-94-63
м. Чернігів,
вул. Хлібопекарська, 29
Замовлення книжок по області
моб. тел.: 068-376-33-00 (Віктор)